

Odorik z Pordenone a jeho setkání s Velikým chánem

Vladimír Liščák

Oddělení východní Asie, Orientální ústav Akademie věd České republiky, Pod Vodárenskou věží 4, 182 08 Praha 8

Do redakce doručeno 15. března 2014; k publikaci přijato 20. června 2014

ODORIC OF PORDENONE AND HIS ENCOUNTER(S) WITH THE GREAT KHAN

ABSTRACT From major part of Latin manuscripts of the travel report of Odoric of Pordenone, a Franciscan friar and pilgrim to the court of the Great Khan, we learn that he was personally present at an encounter of the Franciscan friars with the Great Khan. Odoric spent three or four years in Khanbaliq (now Beijing), the capital of the Yuan Empire (1271–1368) in the 1320s. In the text known as *De reverentia magni Chanis* is described the esteem, which allegedly Yesün Temür Khan (reigned 1323–1328) showed to the Christian faith represented by the cross. The event said to occurred during the Great Khan's journey from Khanbaliq to his Summer Palace in Shangdu. Only a very small part of the Latin manuscripts, which arose in the central-southern Germany (*recensio Germanica*) in the second half of the 14th century, contain the passage, commonly known as *De praedicatione magno Chani*. It records, as the only source in Latin, Odoric's predication before the Khutughtu Khan (*Qošila, Küsele*, reigned 1328–1329).

KEY WORDS Odoric of Pordenone; Franciscan missionaries; encounters with the Great Khan

ABSTRAKT Z většiny latinsky psaných rukopisů cestovní zprávy Odorika z Pordenone, františkánský řeholník a poutník na dvůr Velikého chána, se dozvídáme, že byl osobně přítomen setkání františkánských bratří s Velikým chánem. Odorik strávil tři až čtyři roky v Chánbalyku (dnešním Peking), hlavním městě mongolsko-čínské říše Jüan (1271–1368) ve dvacátých letech 14. století. V textu známém jako *De reverentia magni Chanis* je popsána úcta, kterou údajně projevil Veliký chán Jesün Temür (*Yesüntemür qaγan*) (vládl 1323–1328) křesťanské víře zastupované křížem. K události došlo prý během chánovy cesty z Chánbalyku (Ta-tu) do letního paláce v Šang-tu. Pouze velmi malá část latinských rukopisů, které vznikly na území středo-jihu Německa (*recensio Germanica*) ve druhé polovině 14. století, obsahuje pasáž, obecně nazývanou *De praedicatione magno Chani*. Zachycuje, jako jediný latinsky psaný pramen, Odorikovo kázání před Velikým chánem Chošilou (*Qošila, Küsele, Qutuγtu qaγan*) (vládl 1328–1329).

KLÍČOVÁ SLOVA Odorik z Pordenone; františkánští misionáři; setkání s Velikým chánem

ÚVODEM

„Aliud etiam referam de magno cane quod vidi.“¹ [A tak také podávám zprávu o Velikém chánovi, jehož jsem viděl] Takto – s menšími obměnami – potvrzuje většina latinsky psaných rukopisů cestovní zprávy Odorika z Pordenone, že byl osobně přítomen setkání františkánských bratří s mongolským panovníkem. A jak se ještě dozvíme, nebylo to pravděpodobně jediné setkání.

Odorik z Pordenone (asi 1280/85–14. ledna 1331), františ-

kánský řeholník a poutník na dvůr Velikého chána, strávil tři až čtyři roky v Chánbalyku (dnešním Peking), hlavním městě mongolsko-čínské říše Jüan (1271–1368) ve dvacátých letech 14. století. Do Chánbalyku Odorik přijel kolem roku 1325, tedy v době, kdy Jan z Montecorvina (asi 1247–1328), rovněž františkán, byl chánbalyckým arcibiskupem (*archiepiscopus Cambalensis*) a titulárním patriarchou Východu (*summus archiepiscopus in toto dominio Tartarorum*) (v letech 1307–1328). Je proto poněkud udivující, že ve své zprávě nezmiňuje jeho jméno.

O aktivitách františkánů v mongolské Číně Odorik vypráví pouze všeobecně, když se například zmiňuje o františkán-

1 Ud, f. 113. Podle přepisu v: Marchisio (2013), 463.

ských sídlech (*loca*) v jihovýchodní Číně (Liščák 2012). Více pozornosti věnuje pouze císařskému dvoru a moci Velikého chána, kterým byl tehdy Jesün Temür (*Yesüntemür qaγan*) (1293–1328, v letech 1323–1328 císař říše Jüan a Veliký chán Mongolské říše).

Odorik v Chánbalyku zůstal něco přes tři roky a byl často přítomen u chánova dvora. Za svého pobytu se Odorik zajímal i o náboženské zaměření dvorských hodnostářů a mimo jiné uvádí:

„*Qui vero custodiunt personam regis sunt Thartari quatorcentum, christiani octo, et unus Saracenus.*“²

„*Z těch, kdo slouží osobě panovníka, je čtyři sta Tatarů, osm křesťanů a jeden Saracén.*“

Zmiňuje se též o obrácení na Kristovu víru, a to i mezi dvorskými hodnostáři, a tak i dosvědčuje své misionářské aktivity:

„...*qui per me³ ad fidem Christi conversi sunt, quorum plures in illa curia sunt barones magni, aspicientes solummodo ad personam regis⁴...*“

„...*kterí skrze mne byli obráceni na Kristovu víru, z nichž mnozí na onom dvoře jsou velkými barony, kteří jednají pouze s osobou panovníka...*“

Samotný popis Chánbalyku je strukturován výrazně podle cestopisu Marka Pola: nejdříve popis paláce, pak chánova dvora, cest a systému komunikací a nakonec honitby a svátků. Originalita Odorikova podání však spočívá v podrobnostech informací.

ODORIK O POBYTU NA DVOŘE VELIKÉHO CHÁNA

V latinských rukopisech Odorikova cestopisu je několik významných pasáží, týkajících se říše a moci Velikého chána. Některé z rukopisů však obsahují pasáže, které v jiných nenajdeme. V odborné literatuře jsou tyto pasáže známy pod tituly: *De potentia magni Chanis* [O moci Velikého chána], *De reverentia magni Chanis* [O úctě Velikého chána], či *De prædicatione magno Chani* [O kázání před Velikým chánem] (Liščák 2011, 67–68).

Většina latinských rukopisů a některé rukopisy v jiných jazycích, např. ve francouzštině, italské toskánštině či benátštině, přidává na samý konec textu dodatek známý jako *De reverentia magni Chanis* [O úctě Velikého chána]. Příběh je zazname-

nán buď v 1. osobě, jak jej vyprávěl sám Odorik a zaznamenal Vilém ze Solagne, první redaktor cestopisu Odorika z Pordenone⁵ (*recensio Guillelmi, recensio Anglica, recensio Guecelli*), nebo ve 3. osobě, tedy zachycený bratrem Marchesinem da Bassano⁶ (*recensio Marchisini + protestatio Marchisini*).

Pro ilustraci uvádím níže začátky této pasáže v redakcích *recensio Guillelmi, recensio Anglica, recensio Guecelli*:

[*recensio Guillelmi*]

Ud, f. 113 (kap. XXXVIII)

„*Aliud etiam referam de magno cane quod vidi. Videlicet consuetudo est in illis partibus quod, quando predictus dominus per illam contratam transit, homines ante hostium domorum suorum ignem accendunt et imponunt aromata et faciunt fumum, ut, transeunte eorum domino, emittant odorem. Et multi ex eis sibi in obviam vadunt.*“ (Marchisio 2013, 463)

Par₂, f. 25^r (kap. XXXVIII)

„*Unum non obmitto de magno imperatore cane quod vidi. Consuetudo est in illis partibus quod quando imperator predictus transit per aliquam contratam, homines ante domum suam accendunt ignem et in eo ponunt aromata et faciunt fumum, ut transeunti imperatori odorem emittat. Et multi sibi obviam occurrunt.*“ (Marchisio 2013, 432)

Par₃, f. 126^r (kap. 50, UNUM REFERT DE MAGNO CANE FR. ODORICUS)

„*Unum referam de magno Cane quod vidi. Consuetudo est in illis partibus quod quando predictus dominus per aliquam contratam transit, omnes homines ante hospicia suorum domorum igne accendunt et aromata apponunt ac faciunt fumum, ut domino suo transeunti odorem emittant, et multi homines obviam sibi vadunt.*“ (*Descriptio* 1866, xli; 1913, 334)

Ven₂ (QUOMODO PRESENTAVIT CAHAAM)

„*Unum reffere volo de magno Chaam, quod vidi consuetudo est illis, quod quando predictus dominus per aliquam contractam transsit. homines ante hostia suorum domorum ignem accendunt & imponunt aromata. & faciunt fumum odoris domino transeunti & inulti homines ei oviam vadunt.*“ (*Novitates* 1761, 81)

Bon (kap. XXXVIII)

„*Item superius unum obmisi de magno cane, quia consuetudo est in illis partibus quod, quando predictus dominus per aliquam contratam transit, tunc homines ante hostia domorum*

2 **Pha**₁, f. 9^b. (Přepis autor článku.)

3 Některé rukopisy však „*per me*“ vynechávají, takže zmínka o misionářské činnosti je pouze obecná: „...*kterí byli obráceni na Kristovu víru...*“ — Srv. např. *Descriptio* (1913), 321.

4 **Pha**₁, f. 9^b. — Slovo *rex* v Odorikově textu (stejně jako v jiných dobových textech) musíme chápat obecněji, než „král“, tedy spíše jako „vladař, panovník“.

5 Vilém ze Solagne (latinsky *Guilgelmus de Solagna, Guillelmo de Solagna*, italsky *Guglielmo da Solagna*, 13./14. století) byl italský františkánský mnich. Odorikovy poznatky zapsal začátkem roku 1331 v tehdy běžné lidové latině (*lingua Latina vulgaris, sermo vulgaris*)

6 Jeho jméno (ve zkromolených podobách *Marchisinus de Basiano, Marchisinus de Baxido, Marchesino de Baiadon* apod.) nacházíme v některých latinských verzích.

suarum faciunt ignem, et apponunt aromata et faciunt domino suo fumum redolentem; et multi homines obviam sibi vadunt.“ (Marchisio 2011, 33)

[recensio Anglica]

Cam, Got, Han, Lon₁, Lon₂, Lon₃, Me, Par₄, SOM (kap. XXXVIII. DE HONORE ET REVERENTIA FACTIS DOMINO KANO)

„Unum tamen referam de magno kane quod vidi. Consuetudo est in partibus illis quod, quando predictus dominus per aliquam contratam transit, homines ante hostia sua accendunt ignem et apponunt aromata ac faciunt fumum, ut dominus transiens suavem sentiat odorem. Et multi obviam sibi vadunt.“ (Marchisio 2013, 232)

[recensio Guecelli]

Ox₁ (kap. XXXVIII)

„Ceterum unum referam de magno kane quod vidi. Consuetudo autem est in partibus illis quod, quando predictus dominus per aliquam contratam transit, homines ante hostia sua accendunt ignem et apponunt aromata ac fumum faciunt, ut dominus transiens suavem sentit odorem. Et multi sibi vadunt.“ (Marchisio 2013, 375)

Ox₂ (kap. XXXVIII)

„Unum referam de magno cane quod vidi. Consuetudo est in partibus illis, quando predictus dominus per aliquam terram transit, homines ante hostia sua accendunt ignem et apponunt aromata ac fumum faciunt, ut dominus transiens suavem sentiat odorem. Et multi sibi obviam vadunt.“ (Marchisio 2013, 375)

ADIUNCTIO FRATRIS MARCHISINI

Marchesino pořídil vlastní kopii rukopisu a v čele delegace františkánů se s ní vydal do Avignonu, tehdejšího sídla papežů. Delegace byla zároveň pověřena předložit papeži Janovi XXII. požadavek na Odorikovo blahořečení. V roce 1340 slezský františkán Jindřich z Kladska⁷ sestavil v Praze vlastní verzi (*recensio Henrici*), jejíž součástí bylo i *protestatio Marchisini*. Tento text je zařazen téměř na samý konec příslušných rukopisů jako tzv. *Adiunctio fratris Marchisini* (Domenichelli 1881, 199 (= Cap. LXXV); Civezza 1859, 779–780; Andreose 2012, 38).

[PROTESTATIO MARCHISINI]

„Notandum est quod ego frater Marchisinus de Basiano de ordine minorum ista audivi a fratre Odorico predicto ipso

7 Jméno Jindřicha z Kladska (Heinrich „Pfefferkorn“ von Glatz) je v rukopisech často zkomoleno: *Henricus, dictus de Glatz / Glats, Henricus dictus de Glars, heynicus dictus de Glaz* apod.

adhuc vivente. Nam plura audivi que ipse non scripsit.“⁸ (recensio Marchisini)

„Je třeba poznamenat, že já Marchesino da Bassano z Řádu menších bratří jsem toto slyšel od výše řečeného bratra Odorika, když byl ještě naživu. Avšak slyšel jsem i mnohé, co on nenapsal.“

„Ego frater Marchisinus de Baxido, fratrum ordinis minorum, protestor quod a fratre Odorico predicto, dum adhuc viveret, audivi plurima que non scripsit.“⁹ (recensio Henrici)

„Já, bratr Marchesino da Bassano, z Řádu menších bratří, dosvědčuji, že od výše řečeného bratra Odorika, když ještě žil, jsem slyšel mnohé, co [on] nenapsal.“

Přestože Odorik popisuje velmi podrobně vše, co viděl, o jeho vlastní činnosti, ani o činnosti ostatních františkánů nenajdeme v cestopisu téměř žádné podrobnější zmínky. Jednu z mála konkrétních připomínek přítomnosti františkánů na císařském dvoře lze nalézt v kapitole o ceremoniálu trůnního sálu:

„Ego enim frater Odericus mansi tribus annis et talibus festis sepius interfui. Nam nos fratres minores in hac curia habemus locum pro nobis specialiter deputatum et nos oportet semper primos procedere et dare domino regi nostram benedictionem.“¹⁰

„Já, bratr Odorik, jsem tam zůstal tři roky a byl jsem často takovým slavnostem přítomen. Neboť my menší bratři na onom dvoře máme místo pro nás zvlášť určené a musíme vždy jako první předstupovat a dávat panu panovníkovi naše požehnání.“

HLAVNÍ MĚSTO A LETNÍ SÍDLO VELIKÉHO CHÁNA

Když Veliký chán Chubilaj (*Qubilai qaǰan*, v Evropě známý jako Kublajchán) (1215–1294, vládl 1260–1294, od 1271 jako císař dynastie Jüan) připravoval založení nové mongolské říše na území Číny, přestěhoval roku 1260 hlavní město říše z Karakorumu (poblíž dnešního Charchorinu v Mongolsku) na horním toku řeky Orchon do oblasti dnešního Pekingu. Nové město se začalo nazývat Chánbalyk (persko-turkicky *Hān Bāliq / Qan-baliq*, čínsko-mongolsky 汗八里 *Qanbaliq*, „Chánovo město“) a pod tímto jménem vešlo i do dějin kontaktů středověké Evropy s čínsko-mongolskou říší (ve středověkých evropských pramenech *Cambalu, Cambalech, Ghanbalau, Cabellec* apod.).

8 Viz Marchisio (2013), 96.

9 **Pha₁**, f. 11vb.

10 **Pha₁**, f. 9ra–9vb.

V roce 1264 nebo 1267 byla zahájena výstavba nového města asi půl míle severovýchodně od Chánbalyku, kam byl po jeho dokončení roku 1272 přestěhován dvůr a státní správa mongolské říše Jüan. Nové hlavní město dostalo jméno Ta-tu (大都 *Dàdū*, „Velké město“, mongolsky *Daidu*; ve středověkých evropských pramenech *Taydo*, *Taydu*, *Caido* apod.), a je vlastním počátkem dnešního Pekingu.

Ve druhé polovině padesátých let 13. století byla zahájena výstavba severněji položeného města, které bylo dočasným hlavním městem říše Jüan (v letech 1260–1271) a od roku 1271 bylo využíváno v horkých měsících jako letní sídlo Velikého chána. Město se původně nazývalo Kchaj-pching (开平 *Kāipíng*). Navrhl ho čínský architekt Liou Ping-čung (劉秉忠 *Liú Bǐngzhōng*, 1216–1274)¹¹ mezi lety 1252 a 1256. V roce 1264 dostalo název Šang-tu (上都 *Shàngdū*, „Horní hlavní město“, ve významu „Severní hlavní město“, mongolsky *Šangdu*; u Odorica *Sandu*, *Sandoy*, *Sanay* apod.). Výstavba byla dokončena v roce 1293. V květnu 1275 ho navštívil slavný Benátčan Marco Polo (1254–1324) se svým otcem a strýcem, kteří přijeli do Chánbalyku právě, když se Veliký chán stěhoval do letního sídla.

POBYTY VELIKÉHO CHÁNA V ŠANG-TU

Letní sídlo Velikého chána se nacházelo asi 450 kilometrů severně od Chánbalyku (Ta-tu) na území dnešního ajmaku Silingol (mongolsky *Sili-yin Yool ayimaᠭ*) v městysi Šang-tu (上都鎮 *Shàngdū zhèn*, mongolsky *Šangdu baᠯᠠᠰu*; 42° 14' 52" s. š., 115° 59' 33" v. d.) ve Vnitřním Mongolsku. Původní město bylo roku 1369 dobyté mingskými vojsky a srovnáno se zemí, dochovaly se pouze základy (De Biasio 2013, 143–144). V červnu 2012 byly ruiny Šang-tu (*Xanadu*) prohlášeny za součást Světového kulturního dědictví UNESCO (<http://whc.unesco.org/en/list/1389>).

Město v Evropě proslavil – pod jménem *Xanadu* – anglický romantický básník Samuel Taylor Coleridge (1772–1834) ve své básni *Kubla Khan, or A Vision in a Dream. A Fragment* (1797, 1816)¹², která začíná:

„*In Xanadu did Kubla Khan
A stately pleasure-dome decree:
Where Alph, the sacred river, ran
Through caverns measureless to man
Down to a sunless sea.*“ (Coleridge 1816)

Jak sám Coleridge uvádí v úvodu, vycházel z textu o dvě stole-

11 Liou Ping-čung byl rovněž původním architektem hlavního města Ta-tu.

12 Rukopis básně pod jménem *Kubla Khan, or A Vision in a Dream. A Fragment* byl dokončen v roce 1797. Publikován byl až v roce 1816. Do češtiny ji poprvé přeložil Josef Václav Sládek (1845–1912) — viz Samuel Taylor Coleridge: *Skládání o starém námořníku. Christabel, Kublaj Chán*. V Praze: J. Otto [1897?].

tí staršího, jehož autorem byl anglický klerik Samuel Purchas (1577?–1626):

„*In Xamdu did Cublai Can build a stately Palace, encompassing sixteen miles of plaine ground with a wall, wherein are fertile Meddowes, pleasant springs, delightfull Streames...*“ (Purchas 1614, 415)

Odorik pravděpodobně nikdy nebyl v Šang-tu. Místem jeho misie byl Chánbalyk, kde působil i arcibiskup Jan z Montecorvina. Ale s největší pravděpodobností o něm slyšel, protože Veliký chán Jesün Temür se pravidelně každý rok do svého letního sídla stěhoval. Po svém zvolení 4. října 1323 na břehu řeky Kerulen (*Cherlen gol*) v Mongolsku přijel 13. listopadu téhož roku do hlavního města Ta-tu. Od té doby každý rok na mnoho měsíců odjížděl do letního hlavního města: 9. dubna až 24. srpna 1324, 15. března až 6. září 1325, 29. února až 19. září 1326, 23. března až 4. září 1327 a 25. března až 13. října 1328, kdy nakonec v Šang-tu ve věku pouhých 35 let zemřel (De Biasio 2013, 145).

Veliký chán pobýval mimo hlavní město v průměru pět a půl měsíce, s výjimkou let 1326 a 1328, kdy jeho pobyt byl o měsíc delší. V hlavním městě ho v mezidobí zastupoval jeho reprezentant (De Biasio 2013, 146).

SETKÁNÍ FRANTIŠKÁNŮ S VELIKÝM CHÁNEM

V textu známém jako *De reverentia magni Chanis* je popsána úcta, kterou údajně projevil Veliký chán křesťanské víře zastupované křížem. K události došlo prý během chánovy cesty z Chánbalyku (Ta-tu) do letního paláce v Šang-tu. Podle tohoto textu Odorik a (čtyři)¹³ další františkáni, z nichž jeden byl biskup¹⁴, potkali Velikého chána na cestě a pozdravili ho zpěvem hymnu VENI CREATOR SPIRITUS.¹⁵

[LATINSKY] (*recensio Marchisini*)¹⁶

„...*ipse frater Odericus erat cum quatuor fratribus minori-*

13 Přesný počet je uveden pouze v některých rukopisech, jako např. **Mun.**; **Pha.**.

14 Toto je zřejmě jediná zmínka o Janovi z Montecorvina nebo o jednom z jeho sufragánních biskupů v Odorikově textu. — Viz Yule – Cordier (1913), 270, pozn. 2.

15 „Veni Creator Spiritus“ (Přijď, Stvořitelův Duchu) je jedním ze svatodušních hymnů, součástí gregoriánského zpěvu, a je považován za „nejslavnější z hymnů“. Údajně ho v 9. století napsal (blahoslavený) Rabanus Maurus (také Hrabanus nebo Rhabanus; asi 780–856), francý benediktinský mnich a mohučský arcibiskup. Zpívá se při celé řadě liturgických příležitostí (např. při letnicích o nešporách a třetí hodině, při vstupu kardinálů do konkláve, biřmování, pomazání kněží, korunovaci atd.).

16 **Pha.**, f. 11vb. — Slova v hranatých závorkách jsou doplněna z Domenichelli (1881) a Descriptio (1913). V pražském rukopisu písař ponechal prázdná místa. Přepis a překlad do češtiny autor článku.

bus sub umbra unius arboris iuxta viam, ubi [ipse Chan] erat transiturus. Et cum iam appropinquare cepisset, unus fratrum istorum, qui erat episcopus, indutus pontificali ornatu accepit crucem et impositam baculo in altum erexit. Tunc hii quatuor ceperunt altis vocibus ymnum VENI CREATOR SPIRITUS decantare. Quo audito, ipse Can quesivit a vicinioribus sibi principibus, quid hoc esset. Cui responderunt: Illos esse iii^m rabant Franci, idest religiosi christiani. Et vocavit eos ad se et visa cruce erexit se in curru depositoque galerio capitis sui crucem humiliter deosculabatur. Et quia statutum est, quod nullus audeat appropinquare curru suo manibus, idcirco frater Odericus parvum calatum [plenum pomis] pulchris obtulit ei pro xenio. At [ille] duo [accepit de ipsis pomis] et de uno comedit, alterum vero gestans in manibus [inde recessit]. [Ex] quo loculenter apparet, quod ipse Can aliquid sapit [de fide catolica], et hoc per inductionem fratrum nostrorum, qui in curia sua continue commorantur.“

[ČESKÝ PŘEKLAD]

„...sám Odorik byl se čtyřmi menšími bratry ve stínu jednoho stromu u cesty, kudy měl projíždět [sám chán]. A když se již začal přibližovat, jeden z těch bratří, který byl biskupem, oděn do kněžského roucha, vzal kříž a připevněný na hůl ho zvedl do výše. Tehdy tito čtyři začali vysokými hlasy zpívat hymnus PŘIJĎ, STVOŘITELŮV DUCHU. Když to slyšel, sám chán se zeptal knížat stojících k němu nejbližší, co to je. Ti mu odpověděli: Jsou to čtyři frančtí rabani, to jest křesťanští řeholníci.¹⁷ I zavolal si je k sobě a vida kříž, zvedl se na voze a sňav klobouk ze své hlavy, kříž uctivě pozdravil. A protože je stanoveno, že nikdo se k jeho vozu nesmí přiblížit s [prázdnýma] rukama¹⁸, proto bratr Odorik ho obdaroval malou miskou [plnou krásných jablek]. A [on] dvě [přijal z oněch jablek] a z jednoho pojedl, druhé však drže v rukách [pokračoval odtud v cestě]. Z čehož je zjevné, že onen chán něco věděl [o katolické víře] a to působením našich bratří, kteří nepřetržitě dlí na jeho dvoře.“

Francouzská a italská (benátská) verze jsou podstatně delší. Pro ilustraci zde uvádím dva příklady:

17 V latinských verzích Odorikovy zprávy se často objevuje termín „frančtí rabani“ s bližším vysvětlením, že se jedná o (francké) řeholníky. Jako „Frankové“ byli v mongolské době označováni obyvatelé křesťanské Evropy. Srv. např. „... raban franchi (scilicet istum virum religiosum franchi)“ (Descriptio 1866, xxvii); „...raban franchi, id est virum istum religiosum“ (Relatio 1929, 466); „...Rabi Francum, id est, virum religiosum“ (Peregrinatio 1643, 990); „...raban franck, daß ist den geistleichen man“ (Strasman 1968, 91) apod.

18 V redakci Jindřicha z Kladska je na tomto místě zkrácen původní význam. Z jiných rukopisů se dozvídáme, že se vlastně jednalo o citát z Bible, který v latinském znění podle Vulgaty zní takto: „Non apparebis in conspectu meo vacuus“ („Nikdo ať se přede mnou neukáže s prázdnou.“). [Exodus 23:15]

[FRANCOUZSKY]¹⁹

„...Et si comme il vint une foiz en Cambalec, et l'en oïst certainté de sa venue, .i. nostre evesque et aucun de nos Freres Meneurs et moi alasmes a l'encontre de lui bien par .ij. journees. Et quant nous aprouchasmes a li, je mis la crois sus .i. fust, si que elle pooit estre veue communement, et je avoie en ma main .i. encencier que je avoie porté avec moi. Et donc nous commençasmes a chanter a haute voiz disans: “VENI CREATOR SPIRITUS et cetera”. Et si comme nous chantions ensi, icelui Grant Chien loy et entendi nos vois, et nous fist apeler et aler a lui. Comme je vous aie dit devant, que nul n'ose aprouchier a son char du giet d'une pierre, se il n'i est apelé, fors ceuls qui le gardent. Et si comme nous alissons a lui a la crois levee, tantost il osta son chapel de son chief, qui estoit aussi comme de value sanz estimation, et fist reverence a la crois. Et aucuns toutevoies dient que le chapel valoit bien une bonne cité. Et dont je mis tantost encens en l'encencier que je avoie, et nostre evesque le prist de ma main, et encensa celui seigneur. Et cil qui vont a ce seigneur, si portent touzjours aucune chose a li offrir et gardent cele ancienne loy qui dit: “Tu ne t'aparaistras pas vuit devant moi.” Et pour ce nous portasmes avec nous aucunes pommes, et li offrimes mout honnorablement sus .i. trencheur, et il prist de ces pommes, et en menja d'une .i. petit et, et après ce nostre evesque li donna sa beneïçon. Et quant ce fu fait, il nous moustra que nous nous en departisson, si que les chevaus et la multitude des gens qui venoient après lui ne nous genassent en aucune chose. Et tantost nous nous departismes de li et alasmes a aucuns de ses barons qui estoient convertis a la foy de Jhesu Crist par nos freres, et estoient en sa compaignie; et leur offrimes des devant dites pommes, et il les reçurent a grant joie, et en estoient aussi liez comme se nous leur eussions donné .i. très grant [don].“

[ITALSKY (benátsky)]²⁰

„...E una volta, domente che 'l dito signore volse vegnjr in Tambalech, e del suo vegnjr ierano zerta fermeza, uno nostro vescovo, et alcunj frarj menorj, et mj frate Odorjco, andasemo in contra a questo signore ben per do zornade. E quando nuj se apresentatione ad elo metesemo la croxe sopra la lanza, si alta che per ognomo la se podeva veder, et jo aveva in man lo terjbolo, lo qual avevo con mj portado. He si scomenzasemo a cantare ad alta voze, digando: “VENI CREATOR SPIRITUS”, ezetera. He donmente che chusj cantesemo el signor aldi le nostre voze cantare, fezene chiamare, e comandone che se apresentatione a luj, conzosia che alguno non se ossa apresentatione, zoè apresentatione, al so charo al

19 Par., ff. 235^a–236^a. — Vydán v: Trotter (1990).

20 Vat., ff. 204^v–205^v (po 1453). Podle přepisu v: Chiesa, Paolo: Volgarizzamenti inediti di Odorico di Pordenone [čtyři italské rukopisy ve formátu MS Word, online: <http://armida.unimi.it/handle/2170/1072>].

butar de una piedra se lj nonne chiamadi, ezeto lj guardianj soj. E dunmente che chusj nuj andasemo ad elo, con la croze levata, subitamente se cavò el sò capelo de cao, de valuta estimabel, e faze rjverenzia ala croxe. E subito lo vescovo tolse lo inzensiero e comenzolo ad inzensare. Et aprexandose al dito signore, observando lantiga "leze non aparere al sconspecto delo signore vodi" inperrò portaseno con noj algunj belj pomj, esi lj ponese mo suxo un taiero, e reverentemente si lj oferissemo. E lo signore do de quele pome tolseno, e de uno de quelj manzoe. E poj el nostro vescovo si lj dè la sua benedizione, e fato questo ne feze un pezo andar con luj, caxon che algun non de ofendese. E da poi, con so lizenzia, nuj se partisemo, e si acostaseno ad algunj baronj soj, lj qual sono convertidi ala fede nostra per lj nostrj frarj. Lj qual baronj jera in lo suo exerzito, alj qualj portasemo de quele pome, le qual loro rezeveno con grandenjsima alegreza, come se lj aveseno donado gran texoro."

ODORIK A VELIKÝ CHÁN CHOŠILA

Jiné setkání Odorika s Velikým chánem popisují pouze latinské rukopisy vzniklé na území středo-j jižního Německa (*recensio Germanica*) ve druhé polovině 14. století. Kupodivu ho neobsahuje ani jedna z verzí středověkého německého překladu (Strasmann 1968). Těchto celkem sedm rukopisů, uchovávaných dnes v různých knihovnách světa – jeden je i v Archivu Pražského hradu v Knihovně Metropolitní kapituly u sv. Víta (N.10) – obsahuje pasáž, obecně nazývanou *De prædicatione magno Chani* [O kázání před Velikým chánem].

Pasáž uvádí slova: „*Imperator Kathay nomine Kosella*“ [Vládce Kathaje jménem Kosella], která poměrně přesně zachycuje mongolské jméno nového Velikého chána, který nastoupil brzy po smrti Jesün Temüra (zemřel 15. srpna 1328). Vlady se tehdy zmocnila vdova Babuchan chatún (*Babuqan qatun*) a na trůn dosadila osmiletého syna Ragibagha (též Arigabag, *Razibaγ qaγan / Račabaγ qaγan*) (1320–1328, císařem a Velikým chánem od října do 14. listopadu 1328).

Již v září 1328 však vypukla vzpoura stoupenců jiné větve panovnického rodu, Chajšanových²¹ synů. V listopadu 1328 oddíly vzbouřenců dobyly Šang-tu, letní hlavní město říše Jüan, a zabily Ragibagha (podle oficiálního prohlášení „zmizel“). Vládce říše se oficiálně stal Chajšanův syn Tug Temür (*Töbtemür, Jayaγatu qaγan*) (1304–1332), který však *de facto* vládl již od 16. října 1328.

Záhy ze střední Asie do Mongolska přijel Chošila (*Qošila, Küsele, Qutuγtu qaγan*) (1300–1329), starší Tug Temürův bratr – to je právě onen *vládce Kathaje jménem Kosella* –, a v únoru 1329 se s podporou místních hodnostářů stal císařem a Velikým chánem. Půl roku po nastoupení na trůn však zemřel (30. srpna 1329) na cestě do Chánbalyku (Peking), pravděpodobně byl otráven s vědomím Tug Temüra. V září

1329 se Tug Temür mohl vrátit na trůn. Podřízenost mu – jakožto Velikému chánovi – vzápětí vyjádřili vládci i ostatních částí Mongolské říše, tj. Zlaté hordy, Ílchánské říše i středoasijského Čagatajského chanátu.

DE PRÆDICATIONE MAGNO CHANI

Uvedená epizoda je především zajímavá tím, že jméno Velikého chána Chošily (*Kosella*) se v žádném jiném latinském prameni té doby neobjevuje, vyskytuje se pouze v tomto příběhu. Při tom se jedná o panovníka, který byl na trůně pouze několik měsíců a k tomu ještě většinou pobýval ve Velké stepi. Můžeme předpokládat, že jádro příběhu se zakládá na skutečné události. Odorika, který pobýval v arménské komunitě v Chánbalyku, nový chán povolal, aby mu představil křesťanskou víru. Tématem byly základní otázky křesťanství a kázání bylo určitě osobním úspěchem Odorikovy misionářské činnosti (Reichert 1987, 568).

„Imperator Kathay nomine Kosella, dum semel staret cum paucis suis consiliariis, pre tedio fastiditus cepit inquirere, an de astantibus aliquis scire proponere in medio aliquid novum placabile ad cordis letitiam excitandam. Cum autem mutum silentium tenerent, omnes aspexerunt de palatio; et dictum fuit quod in domo quadam, videlicet que opposita fuit aspectibus, longe tamen posita a palatio, erant quidam Armeni: 'Illi forte aliquid novum et insolitum dicerent vobis ad spiritus recreationem'. Missum fuit ex parte imperatoris et repertus est frater Odoricus et adductus est ante dominum, et primo quidem benigne rogatus a domino, ut eis aliquid novum et placabile proponeret. Cum per interpretem loqueretur, primo quidem humiliter excusavit se de nescientia theologie, proponeret tamen verbis simplicibus ea que essent fidei christiane. Assensit dominus. Incepit autem a mundi creatione, quomodo ad reparandam ruinam spirituum deus creavit hominem de terra, in quo rationalem spiritum univit carni; et quomodo per inobedientiam Adam peccavit et eiectus de paradiso indiguit mediatione Dei et hominis, qui et Deus et homo esset. Propter quod in fine temporum divina clementia compatiens humane miserie misit filium suum in carnem, qui in carne assumpta passus est in ligno crucis pro redemptione humani generis, et tandem ex potentia deitatis surrexit a mortuis et in celum ascendit, quo sperant omnes boni christiani pervenire. Illa et talia alia plura cum simpliciter per interpretem ewangelizasset, princeps cum suis placidum prebuit auditum. Et surgens de tribunali suo amplexatus et osculatus est fratrem Odoricum et in signum reverentie et honoris fecit propinari; et ipse prius poculo pregustato manu propria propinavit fratri Odorico. Benigne autem licentiato eo, unus de baronibus prosecutus dixit: 'Raban, vide et considera honorem, quem tibi exhibuit imperator. Nam ab initio imperii Tartarorum a primo Cane Cyngis usque ad istum dominum numquam aliquis imperatorum

21 Chajšan Külüg (*Qayisang Külüg qaγan*) (1281–1311, vládl 1307–1311) byl třetím vládcem dynastie Jüan.

nostrorum exhibuit alicui viventi tantum honorem'. *Benedictus Deus. A^men.*²²

„Vládce Kathaje jménem Kosella, když jednou stál s několika svými rádci, znechucen nečinností, se začal vyptávat, zda by někteří, kteří stáli kolem, dokázali navrhnout něco nového uspokojivého, co by vzbudilo v srdci radost. Když však zachovávali němé ticho, všichni pohlíželi od paláce; a bylo řečeno, že v jistém domě, totiž v tom, jenž byl naproti pozorujícím, avšak položen dále od paláce, jsou jacísi Arméni: „Oni určitě Vám řeknou něco nového a nezvyklého k osvěžení ducha.“ Císař vyslal posly a byl nalezen bratr Odorik a předveden před panovníka. Ten se ho nejdříve laskavě otázel, zda by jim navrhl něco nového a uspokojivého. Jelikož mluvili prostřednictvím tlumočnicka, [chán] se však nejdříve omluvil za neznalost teologie, navrhl tudíž, aby mu [Odorik] jednoduchými slovy [objasnil], co je křesťanská víra. [Odorik] souhlasil. Začal pak stvořením světa, jak Bůh, aby napravil zbytky ducha, z hlíny stvořil člověka, v němž racionálního ducha spojil s tělem; a jak Adam z neposlušnosti zhřešil a vyhnán z ráje potřeboval zprostředkování Boha a člověka, jenž byl i Bohem i člověkem. Proto, když se naplnil čas, Boží laskavost soucítící s lidským utrpením vyslala svého syna do těla, jenž přijav tělesnou podobu, umučen byl na dřevěném kříži pro vykoupení lidského rodu, a jenž jednou pomocí Boží moci vstane z mrtvých a vstoupí na nebesa, což všichni dobří křesťané doufají, že nastane. Když o tom a mnohém dalším jednoduše prostřednictvím tlumočnicka káza, panovník mu se svými [dvořany] v klidu dopřál sluchu. A vstal ze svého vyvýšeného místa, objal a políbil bratra Odorika a na znamení vážnosti a úcty mu připil; a dříve než ochutnal z poháru, vlastnoručně připil bratru Odorikovi. Jeden s doprovázejících baronů, jehož [chán] laskavě vyzval, pravil: „Mistře, viz a sleduj úctu, již Ti projevuje císař. Neboť od počátku tatarské [= mongolské] říše od prvního chána Čingise až k tomuto panovníkovi nikdy žádný z našich císařů neprojevil nikomu živému tolik úcty.“ Blahořečen budiž Pán. Amen.“

To, že rukopisy německé redakce Odorikova cestopisu zaznamenávají jeho kázání před Velikým chánem Chošilou, posouvá o několik měsíců jeho pravděpodobný odjezd z Mongolska, tedy až na první polovinu roku 1329, místo poloviny roku 1328, jak je obvykle v literatuře uváděno.

ZÁVĚREM

Přesun dvora Velikého chána do letního sídla musel být velkou podívanou i pro Odorika, pokud je pravda, že křesťané byli ubytováni vně západních hradeb Císařského města. Bylo totiž zvykem, že lidé přicházející do hlavního města ze západu, pobývali v západní části města, tedy v době dynastie Jüan západně

22 **Mun**, ff. 27^a–27^b, **B**, ff. 168^v–169^r, **St**, ff. 114^r–114^v, **Pha**, 145^b. – Viz Reichert (1987), 564–565. Překlad do češtiny autor článku.

od dnešního parku Pej-chaj (北海公园 *Běihǎi Gōngyuán*) (Biasio 2013, 134).

Veliký chán cestoval na dvoukolých vozech, jejichž podrobný popis najdeme v *Dějinách dynastie Jüan* (元史 *Yuán shǐ*), kap. 78 (zkrácený překlad viz Biasio 2013, 147–149). Za vozem Velikého chána následovaly vozy jeho manželky podle jejich postavení a vůz následníka trůnu Ragibagha. Některé italské rukopisy uvádějí, že v panovníkově jízdní gardě byli i křesťané („Gruzíní“):

„...XXX^M giorgiani a cavallo, i quali sono cristiani di cintura che batesimo si fanno incendiare il viso con fuoco, con ferro caldo a modo di croce o in altro modo. Questi giorgiani sono fortissimi e gagliardissimi cavalieri da essere prima morti che vinti.“²³

Uvedený text je „upřesněním“ původní latinské verze *recensio* Guillelmi:

„...statim recessimus ab eo vale facentes sibi et accessimus ad aliquos barones suos qui per fratres nostros fuerunt ad fidem conversi et baptizati qui tunc in suo exercitu erant et narravimus eis per ordinem que feceram.“²⁴

V chánově osobní gardě byli především Mongolové a pravděpodobně i Peršané a obyvatelé Střední Asie. Je možné, že v ní byli i „Gruzíní“ z chanátu Zlatá horda, tedy spíše arménští křesťané (Biasio 2013, 153). Údaj o XXX^M *giorgiani a cavallo*, který v latinských rukopisech Odorikovy zprávy nenajdeme, se obdivuhodně shoduje s textem dopisu Peregrina z Castella (latinsky *Peregrinus de Castello*, italsky *Peregrino/Pellegrino da Castello*, *Pellegrino da Città di Castello*, pol. 13. století–1322), italského františkánského misionáře a biskupa, z ledna 1318, odkud byl zřejmě přejat:

„Item quidam christiani boni qui dicuntur Alani xxx milibus a Rege maximo stipendia accipientes ipsi et familie eorum ad Fr. Iohannem recurrunt. Et ipse eos confortat et predicat.“²⁵

„A rovněž [jsou zde] jistí dobří křesťané nazývaní Alani²⁶, [v počtu] 30 000, kteří dostávají plat od nejvyššího vládce, a oni i jejich rodiny se vracejí za bratrem Janem [z Montecorvina]. A on je povzbuzuje a káže jim.“

23 **Fi**, f. 99^r, **Ven**, f. 243^r. – Viz Andreose (2000), 183; Reichert (2002), 500, 509.

24 **Par**, f. 25^r.

25 *Epistola* (1929), 366. Překlad do češtiny autor článku. Srv. též Valtrová (2011), 71.

26 Alani byla skupina sarmatských kmenů, známá z čínských pramenů již z 1. století před. n. l. (království Jen-cchaj 奄蔡 *Yāncài*). Mezi 9. a 12. stoletím vytvořily síť kmenových aliancí na území severně od Kavkazu, které se postupně přeměnily v křesťanské království Alanie. Většina Alanů se podítila Mongolské říši v letech 1239–1277. Podíleli se na mongolské invazi do Evropy a Sungské říše v jižní Číně. Za jejich potomky se považují dnešní obyvatelé Severní Osetie-Alanie v Ruské federaci.

Odorikem popsaný způsob obdarování Velikého chána byl běžný typ „tributu“. Panovník ho přijal vždy a dárci na oplátku obdaroval rozličnými dary. Markem Polem zmiňované dary a současníky považované za přehnané (podle nich ho také nazývali *dominus Marcus Paulus Milionus de Venetiis*, *dominus Marcus Venetus qui dictus est Milionus* apod.) nebyly ničím výjimečným.

I když text *De praedicatione magno Chani* nemusí nutně odrážet skutečné dění a jeví se spíše jako beletrie než zpráva, přesto obsahuje narážky a odkazy, které se shodují s tím, co je známo o podmínkách na mongolském císařském dvoře a kolem něj. Odorik kázal prostřednictvím tlumočnicka. Ve skutečnosti nevíme, jak velká byla Odorikova znalost mongolského jazyka. Cizojazyčné střípky, které se objevují v jeho cestopise, obsahují něco z turkických jazyků, z perštiny, mongolštiny i trochu čínštiny. Jan z Montecorvina, který v mongolské Číně žil dlouhá léta (asi 1294–1328), se naučil mongolsky do té míry, že v tomto jazyce mohl kázat (Valtrová 2011, 45). Byl toho schopen i Odorik za krátkou dobu tří až čtyř let? S největší pravděpodobností nikoli. Pozdní hagiografické prameny, které tvrdí, že Odorik kázal v mnoha jazycích, nemají na to žádný věrohodný doklad (Reichert 1987, 566).

PRAMENY A LITERATURA

Sigla citovaných rukopisů

- B** – BASEL, Universitätsbibliothek (Öffentliche Bibliothek der Universität Basel), A.XI.69 (Cat.I.342), ff. 155^v–168^r (174^v) (14./15. stol.)
- Bon** – ST. BONAVENTURE (N.Y.), St. Bonaventure University, Franciscan Institute Library (ex WASHINGTON D.C., Holy Name College), H.N. 79, ff. 1–27 (15. stol.)
- Cam** – CAMBRIDGE, Corpus Christi College, Ms. 275 (S.Benet's.1280) (Markaunt.21) (Stanley.A.4), ff. 149^v–162^v (1. pol. 15. stol.)
- Fi** – FIRENZE, Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze (BNCF), Conventi Soppressi (ex S. Maria Nuova), C.7.1170, ff. 97^r–100^v (konec 14. stol.)
- Got** – GÖTTINGEN, Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek, Böhmer 13, ff. 105^v–132^v (1740)
- Han** – HANNOVER, Gottfried Wilhelm Leibniz Bibliothek – Niedersächsische Landesbibliothek, VI.623, ff. 75^v–93^v (17. stol.)
- Lon₁** – LONDON, British Library (ex British Museum Library), Arundel 13 (Arundel. 13 f. 38. b.), ff. 38^v–51^v (1. pol. 14. stol.)
- Lon₂** – LONDON, British Library (ex British Museum Library), Cotton Otho D.1, ff. 232^v–237^v (po 1446)
- Lon₃** – LONDON, British Library (ex British Museum Library), Harley 562, ff. 22^v–28^v (1. pol. 15. stol.)
- Me** – MELK, Stiftsbibliothek, Cod. 46 (ex 959), ff. 139^r–151^r (15. stol.)
- Mun₁** – MÜNCHEN, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 903 (Regensburg) (Ireland), ff. 153^v–173^v (1420)
- Mun₂** – MÜNCHEN, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 21259 (Ulm. 59), ff. 13^a–27^b (1. pol. 15. stol.)
- Ox₁** – OXFORD, Bodleian Library, KD1612 (Digby 11) (Codices Digbeiani, No. 11, piece No. 3, f. 44), ff. 44^r–59^r (2. pol. 14. stol.)
- Par₁** – PARIS, Bibliothèque Nationale de France, F.Fr. (Rothschild.3085) (Barbois.19) (Asburnham.432) (Murray), ff. 207^a–236^a (2. pol. 14. stol.)
- Par₂** – PARIS, Bibliothèque Nationale de France, lat. 3195 (Mazarin.4624), ff. 19^v–26^v (14.–15. stol.)
- Par₃** – PARIS, Bibliothèque Nationale de France, lat. 2584 (Colbert.1228) (Regius.3909) (Avignon.292), ff. 118^r–126^r (14. stol.)
- Par₄** – PARIS, Bibliothèque Nationale de France, lat. 686 (Collection Dupuy.686), ff. 60^v–76^v (CICIDCXLVII = 1647)

- Pha₁** – PRAHA, Knihovna Národního muzea, XVII.E.2. (Březnice) (Kollowrat.178), ff. 1^a–12^b (14. stol.)
- Pha₂** – PRAHA, Archiv Pražského hradu, Knihovna Metropolitní kapituly u sv. Víta, N.10 (Rp.N.X) (G.3), ff. 140^v–157^v (2. pol. 15. stol.)
- SOM** – SAINT-OMER, Bibliothèque de l'agglomération de Saint-Omer, Ms. 737 (Abbaye de Saint-Bertin), ff. 1^r–18^r (1448)
- St** – STUTTGART, Württembergische Landesbibliothek, HB.I.20, ff. 98^v–114^v (2. pol. 14. stol.)
- Ud** – UDINE, Biblioteca Arcivescovile (Biblioteca dell'Archivio Capitolare del la Città, Seminario Arcivescovile), F. Bini Misc. XXII.3 (Bini.307), ff. 61–114 (15. či 16. stol.)
- Vat** – CITTÀ DEL VATICANO, Biblioteca Casanatense, Ms. 1548 (E.V.1) (Misc.4.n.6), ff. 174^v–211^r (po 1453)
- Ven₁** – VENEZIA, Biblioteca Nazionale Marciana, It.6672 (ms. It. Cl. XI, cod. XXXII) (XI.32) (Svajer.1409), ff. 243^v–244^v (1443)
- Ven₂** – VENEZIA, Museo Civico Correr, Lat. 2408 (Cicogna.2389) (Liruti), ff. 37–43 (1401)

Editované či publikované prameny

- Andreose, Alvise (2000), ed.: Odorico da Pordenone OMin.: “Libro delle nuove e strane e meravigliose cose”, in: *Libro delle nuove e strane e meravigliose cose*. *Volgarizzamento italiano del secolo XIV dell'Itinerarium di Odorico da Pordenone*. Edizione critica e commento a cura di Alvise Andreose. Padova, Centro Studi Antoniani, 137–185.
- Civezza, Marcellino da (1859): „B. Frater Oderici de Foro Julii, Ordinis Minorum, iter ad partes infidelium a Fratre Henrico de Glars ejusdem Ordinis descriptum, nunc vero primo in luce editum ad fidem Mss. codicis Bibliotheca Regia Monacensis (Cod. Lat. 903) cura Patris Marcellini a Civetia“, in: *Storia universale delle Missioni Francescane* del P. Marcellino da Civezza M.O. della provincia di Genova. T. III. Roma, Tip. Tiberina, 739–781.
- Descriptio* (1866): „Descriptio orientalium partium fratris Odorici Boemi de Foro Julii provinciae Sancti Antonii“, in: Yule, Henry: *Cathay and the Way Thither being a Collection of Medieval Notices of China...* London: Printed for the Hukluyt Society M. DCCC. LXVI, Vol. I, Appendix I, i–xlii.
- Descriptio* (1913): „Descriptio orientalium partium fratris Odorici Boemi de Foro Julii provinciae Sancti Antonii“, in: Yule, Henry – Cordier, Henri: *Cathay and the Way Thither being a Collection of Medieval Notices of China...* London: Printed for the Hukluyt Society MDCCCXIII, Vol. II, Appendix I, 278–336.
- Domenichelli, Teofilo (1881): „Descriptio fratris Oderici de Ordine minorum de partibus infidelium“, in: *Sopra la vita e i viaggi del Beato Odorico da Pordenone dell'Ordine de' Minori*. Studi con documenti rari ed inediti del chierico francescano Fr. Teofilo Domenichelli sotto la direzione del P. Marcellino da Civezza M. O. In Prato: per Ranieri Guasti editore-libraio, 153–200.
- Epistola* (1929): „Epistola Fr. Peregrini Episcopi Zaytonensis“, in: Wyngaert, P. Anastasius van den (ed.). *Sinica Franciscana*. Vol. I. *Itinera et relationes fratrum minorum saeculi XIII et XIV*. Collegit, ad fidem codicum redegit et adnotavit P. Anastasius van den Wyngaert O. F. M. Ad claras aquas (Quaracchi – Firenze): Apud Collegium S. Bonaventurae, 359–368.
- Chiesa, Paolo (n.d.): *Volgarizzamenti inediti di Odorico di Pordenone* [čtyři italské rukopisy ve formátu MS Word, online: <http://armida.unimi.it/handle/2170/1072>].
- Marchisio, Annalia (2011), ed.: *Odoricus de Portu Naonis, «Relatio de mirabilibus orientalium Tatarorum» (recensio c6)*, edizione critica a cura di Annalia Marchisio. Florencia, SISMEL: E codicibus (online: http://ecodicibus.sismelfirenze.it/uploads/2/9/290/Odorico_Marchisio3.pdf)
- Novitates* (1761): „Novitates quas notavit frater Odoricus in peregrinatione sua“, in: Venni, Giuseppe, OFMConv: *Elogio storico alle gesta del Beato Odorico dell'Ordine de' Minori Conventuali, con la storia da lui dettata de' suoi Viaggi Asiatici illustrata da un religioso dell'Ordine stesso e presentata agli Amatori delle Antichità*. In Venetia: MDCCXXI, Presso Antonio Zatta, 46–83.
- Peregrinatio* (1643): „B. Orderici Peregrinatio ab ipsomet descripta“, in: *Acta Sanctorum Quotquot toto orbe coluntur, vel a Catholicis Scriptoribus celebrantur, Quae ex Latinis & Graecis, aliarumque gentium antiquis monu-*

- mentis collegit, digessit...* Antverpiæ: Apvd Ioannem Mevrsivm. Anno M. DC. XLIII. Januarii Tomus I, 986–992.
- Relatio (1929). „B. Odoricus de Portu Naonis – Relatio“, in: Wyngaert, P. Anastasius van den (ed.). *Sinica Franciscana*. Vol. I. *Itinera et relationes fratrum minorum sæculi XIII et XIV*. Collegit, ad fidem codicum rededit et adnotavit P. Anastasius van den Wyngaert O. F. M. Ad claras aquas (Quaracchi – Firenze): Apud Collegium S. Bonaventuræ, 413–495.
- Trotter, David A. (1990), ed.: „La division frere Odoric des merveilles de la Terre sainte“, in: Jean de Vignay: *Les Merveilles de la Terre d'Outremer*. Traduction du XIVe siècle du récit de voyage d'Odoric de Pordenone. Ed. critique par David A. Trotter. Exeter: University of Exeter, 3–86.
- Literatura a edice**
- Acta Sanctorum (1643): *Acta Sanctorvm Quotquot toto orbe coluntur, vel a Catholicis Scriptoribus celebrantur, Quæ ex Latinis & Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis collegit, digessit...* Antverpiæ: Apvd Ioannem Mevrsivm. Anno M. DC. XLIII. Januarii Tomus I,
- Andreose, Alvise (2000), ed.: Odorico da Pordenone OMin.: *‘Libro delle nuove e strane e meravigliose cose’*. *Volgarizzamento italiano del secolo XIV dell’Itinerarium di Odorico da Pordenone*. Edizione critica e commento a cura di Alvise Andreose. Padova, Centro Studi Antoniani.
- Andreose, Alvise (2012): *La strada, la Cina, il cielo. Studi sulla Relatio di Odorico da Pordenone e sulla sua fortuna romanza*. Soveria Mannelli: Rubbettino Editore.
- Coleridge, Samuel Taylor (1816): *Christabel, Kubla Khan, and the Pains of Sleep*, 2nd edition. London: William Bulmer.
- De Biasio, Antonio (2013): *Odorico da Pordenone in Cina. Rilettura dei capitoli cinesi della Relatio*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana.
- Liščák, Vladimír (2011): „Odoric of Pordenone and His Account on the *orientalium partium* in the Light of Manuscripts.“ *Anthropologia Integra*, 2, 63–74.
- Liščák, Vladimír (2012): „Italian City-states and Catholic Missions in Mongolian World of the 13th and 14th Centuries“, *Anthropologia Integra*, 2, 27–36.
- Marchisio, Annalia (2013): *La tradizione manoscritta della Relatio di Odorico da Pordenone*. Tesi di Dottorato di ricerca in Scienze dell’antichità. Udine: Università degli Studi di Udine.
- Purchas, Samuel (1614): *Purchas his pilgrimage: or Relations of the world and the religions observed in all ages and places discovered, from the creation unto this present. In foure parts. This first containeth a theologically and geographical historie of Asia, Africa, and America, with the ilands adjacent. Declaring the ancient religions before the floud ... With briefe descriptions of the countries, nations, states, discoveries ...* London: Printed by William Stansby for Henrie Fetherstone ...
- Reichert, Folker E. (1987): „Eine unbekannt Version der Asienreise Odorichs von Pordenone“, *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters*, XLIII, 531–573.
- Reichert, Folker E. (2002): „Die Asienreise Odorichs von Pordenone und die Versionen seines Berichts, mit Edition der Aufzeichnungen nach dem mündlichen Bericht des Reisenden“, *Chloe: Beihefte zum Daphnis* 34, 1, 467–509.
- Strasmann, Gilbert (1968), ed.: *Konrad Steckels deutsche Übertragung der Reise nach China des Odorico de Pordenone*. Kritisch herausgegeben von Gilbert Strasmann. Berlin: Erich Schmidt Verlag. (Texte des späten Mittelalters und der frühen Neuzeit (TMA), Band 20)
- Trotter, David A. (1990), ed.: Jean de Vignay: *Les Merveilles de la Terre d'Outremer*. Traduction du XIVe siècle du récit de voyage d'Odoric de Pordenone. Ed. critique par David A. Trotter. Exeter: University of Exeter.
- Valtrová, Jana (2011). *Středověká setkání s „jinými“: Modloslužebníci, židé, saracéni a heretici ve středověkých misionářských zprávách o Asii*. Praha: Argo.
- Venni, Giuseppe (1761): *Elogio storico alle gesta del Beato Odorico dell’Ordine de’ Minori Conventuali, con la storia da lui dettata de’ suoi Viaggi Asiatici illustrata da un religioso dell’Ordine stesso e presentata agli Amatori delle Antichità*. In Venetia: MDCCCLXI, Presso Antonio Zatta.
- Wyngaert, P. Anastasius van den (1929), ed.: *Sinica Franciscana*. Vol. I. *Itinera et relationes fratrum minorum sæculi XIII et XIV*. Collegit, ad fidem codicum rededit et adnotavit P. Anastasius van den Wyngaert O. F. M. Ad claras aquas (Quaracchi – Firenze): Apud Collegium S. Bonaventuræ.
- Yule, Henry (1866), ed.: *Cathay and the Way Thither being a Collection of Medieval Notices of China...* London: Printed for the Hukluyt Society M. DCCC. LXVI, Vol. I
- Yule, Henry – Cordier, Henri (1913), ed.: *Cathay and the Way Thither being a Collection of Medieval Notices of China...* London: Printed for the Hukluyt Society MDCCCXIII, Vol. II.

AUTOR

Liščák, Vladimír (9. února 1954), český sinolog, Vědecký pracovník Orientálního ústavu Akademie věd České republiky, v. v. i. Zabývá se zejména styky mezi středověkou Evropou a mongolskou východní Asii (13.–14. století) a dějinami františkánských misí do Číny. Je autorem řady článků v češtině, angličtině a několika knih, např. *Čína – Dobrodružství Hedvábné cesty* (2000), *Dějiny Číny, Taiwanu a Tibetu v datech* (2008), *Konfucianství od počátku do současnosti. Dějiny – pojmy – osobnosti* (2013).

Kontakt: PhDr. Vladimír Liščák, CSc. Oddělení východní Asie, Orientální ústav Akademie věd České republiky, Pod Vodárenskou věží 4, 182 08 Praha 8, e-mail: vliscak@orient.cas.cz

